

7. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-УІ, станом на 5 січня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 24.05.2019).

9. Фоміна Т.Г. Щодо проблеми визначення процесуального статусу «іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування». *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали постійно діючого Науково-практичного семінару, м. Харків. 26 жовтня 2018 р. Вип. 10 (ювілейний). Харків : Право. 2018. С. 182–184. URL: dspace.nlu.edu.ua/Dosudove_rozslid_vio_2018.pdf (дата звернення: 21.05.2019).

10. Гловюк І.В. Проблемні питання забезпечення належної правової процедури обшуку (у розрізі новел КПК України). *Вісник Південно-го регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 14. С. 141–149. URL: <http://prc.com.ua/index.php/arkhiv-pomeriv> (дата звернення: 24.05.2019).

11. Абламський С.Є. До питання класифікації учасників кримінального провадження, уповноважених на здійснення захисту. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 263–267. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/archive-12-2018> (дата звернення: 23.05.2019).

УДК 342.341

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СОЦІАЛЬНИХ ТА СЕРВІСНИХ ПОСЛУГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

CONCEPT AND TYPES OF SOCIAL AND SERVICE SERVICES OF NATIONAL POLICE

Миронюк С.А., к.ю.н.,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті здійснено аналіз законодавчо визначених та потенційних видів соціальних та сервісних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції. Виокремлено підстави, які вказують на необхідність розширення та нормативного закріплення соціальних та сервісних послуг, які можуть надаватися підрозділами Національної поліції.

Ключові слова: завдання та функції Національної поліції, соціальні послуги поліції, сервісні послуги поліції, поняття, нормативне визначення.

В статье осуществлен анализ законодательно определенных и потенциально возможных видов социальных и сервисных услуг, предоставляемых подразделениями Национальной полиции.

Ключевые слова: задачи и функции Национальной полиции, социальные услуги полиции, сервисные услуги полиции, понятие, норма

The article analyzes legally defined and potentially probable types of social and service services provided by units of the National Police. It has been found that most of the social services provided by the units of the National Police have found their normative consolidation, at the same time, most of these legal acts do not adequately ensure the implementation of the social and service functions of the police, are obsolete, determine only the general principles of the police activities without regulating this procedure for such activities.

The reasons, which indicate the necessity of expansion and normative consolidation of social and service services that can be provided by units of the National Police, are singled out.

Proposed under social services provided by units of the National Police to recognize the complex of preventive and post-preventive measures provided by the police in order to prevent the violation of social rights of citizens, assistance to individuals, certain social groups that need to receive police legal assistance or are in difficult living conditions and can not independently overcome them. Police service services should be understood as a set of administrative services that are carried out on a paid basis with the assistance of personnel, resources and information support of the police in order to implement the legal rights and freedoms of citizens and legal entities.

Key words: tasks and functions of the National Police, social services of the police, police services, concepts, normative definition.

Актуальність теми дослідження. Основною метою діяльності Національної поліції України, визначеною Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. (далі – Закон) [1], є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Основними принципами діяльності поліції, окрім інших, визначено відкритість і прозорість, а також взаємодію з населенням на принципах партнерства, що закладає основи для повернення довіри до цього правоохоронного органу та його законної діяльності, спрямованої на обслуговування громадян у правоохоронній сфері. Виходячи з нової «обслуговувальної» функції поліції, основним замовником поліцейських послуг є народ України, її громадяни, що за рахунок сплати податків утримують поліцію, а тому повинні мати законодавчо визначені гарантії якісного сервісного обслуговування поліцією потреб населення у сфері забезпечення правопорядку та безпеки.

Ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію» нормативно визначено завдання поліції, які полягають у наданні таких поліцейських послуг, як забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Таким чином, законодавець уперше в законодавчому акті застосував поняття «поліцейські послуги», що вказує на позитивну тенденцію щодо переорієнтації діяльності певних підрозділів поліції на соціальний складник, що започатковує новий напрям діяльності поліції, який полягає в наданні соціальних та сервісних послуг суспільству та окремим його членам у межах здійснення правоохоронної діяльності [1]. Навіть наскрізний аналіз законодавства, зокрема ст. 23 Закону, вказує, що з 30 завдань поліції, 11 із них (тобто майже 40%) пов'язані з

наданням поліцією соціальних та сервісних послуг у певних різновидах правоохоронної сфери, що ще раз указує на суттєвість соціальної та сервісної функції поліції.

Отже, вищезазначене вказує на необхідність вироблення ефективної та науково обгрунтованої національної моделі реалізації соціальної та сервісної функції поліції, враховуючи міжнародні стандарти такої діяльності поліцейських структур зарубіжних країн. У межах вирішення цього комплексного завдання доцільно з'ясувати поняття та види соціальних та сервісних послуг Національної поліції, що і визначає завдання дослідження в межах цієї наукової статті. Для досягнення загальної мети дослідження через виконання його завдань необхідно визначити, що предметом дослідження будуть теоретико-правові понятійні категорії, вироблені теоретико-правовою та адміністративно-правовою наукою, які дають можливість визначити поняття соціальних та сервісних послуг органів публічної влади в цілому та Національної поліції зокрема, а також методи систематизації, які будуть використані для виокремлення видів таких послуг.

Стандослідження проблематики. Проблемні питання надання адміністративних послуг, зокрема поліцейських, були предметом наукових досліджень та їх було розглянуто в наукових роботах В.Б. Авер'янова, С.М. Алфьорова, М.І. Ануфрієва, О.М. Бандурки, В.О. Басс, О.І. Безпалової, В.М. Бесчастного, Ю.П. Битяка, Д.О. Власенка, В.В. Галуцька, Ю.В. Гаруста, В.М. Гаращука, О.П. Гетманець, І.П. Голосніченка, В.Л. Грохольського, М.П. Гурковського, С.М. Гусарова, С.Л. Дембіцької, С.Ф. Денисюка, О.Ю. Дрозда, О.В. Джафарової, Е.В. Женеску, О.Ю. Івашенко, М.О. Колесникової, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, М.В. Корнієнка, О.М. Ключова, К.Б. Левченко, М.В. Лошицького, О.І. Миколенка, Я.Б. Михайлюка, А.В. Міськевича, А.А. Манжули, О.М. Музичука, О.В. Негодченка, М.Б. Остраха, В.П. Пархоменка, В.В. Петьовки, Г.М. Писаренка, А.М. Подоляки, Т.О. Проценка, А.І. Саєнка, В.І. Сіверіна, О.В. Таможнього, К.А. Фуглевича, В.Д. Щербаня. Однак комплексного аналізу поняття, змісту та видів соціальних послуг поліції, сервісних послуг поліції в межах монографічного дослідження проведено не було. Таким чином, відсутність монографічної літератури свідчить про те, що цей напрям є новим і ще не достатньо розвинутим, а також про складність питання і недостатню увагу до нього вчених-правознавців.

Виклад результатів дослідження. Слід зауважити, що Закон України «Про Національну поліцію» чітко не визначає функції поліції. На відміну від нього, попередній Закон України «Про міліцію» вноормовував такі функції поліції: адміністративну, профілактичну, оперативну-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах) функції. Однак у ньому дещо звужено визначено поліцейські функції, насамперед акцентувалося на пріоритетності правоохоронної та адміністративно-каральної функції міліції, що не відтворює всієї сутності та основного спрямування діяльності цього правоохоронного органу держави. Ми підтримуємо законодавчий прагматизм щодо розширення поліцейських функцій, які опосередковано визначено в Законі «Про Національну поліцію», в основу якого покладено широку обслуговувальну функцію цього органу, яка спрямована на надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, яку окреслено в ст. 3 Закону через визначення завдань поліції. Це відповідає цілепокладальному призначенню цього органу, враховуючи переорієнтацію всього інституту державної служби на обслуговування потреб демократичного суспільства.

Зважаючи на це, сьогодні слід вести мову про пріоритетність публічно-сервісної функції поліції, яка має широкий спектр реалізації від надання інформаційних (як різновиду адміністративних) послуг населенню, вжиття заходів загальної превенції до застосування адміністративного та кримінального примусу.

Таким чином, для виконання завдань дослідження в межах цієї наукової статті необхідно з'ясувати поняття соціальних та сервісних послуг Національної поліції.

Поняття соціальних послуг подано в Законі України «Про соціальні послуги», під якими слід розуміти комплекс заходів із надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем [2]. Під складними життєвими обставинами тут слід розуміти обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, внаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самотійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті. Соціологи під складними життєвими обставинами розуміють такі, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самотійно (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю або станом здоров'я, самотність, сирітство, безпритульність, відсутність житла або роботи, насильство, зневажливе ставлення та негативні стосунки в сім'ї, малозабезпеченість, психологічний чи психічний розлад, стихійне лихо, катастрофа тощо) [3, с. 59]. Отож, як бачимо, з позиції як доктринального, так і автентичного тлумачення, поняття складних життєвих обставин, які зумовлюють необхідність надання публічних соціальних послуг, не є вичерпними і мають піддаватись оцінці в разі їх виникнення. Правники переконують, що до сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, належать такі, що не можуть самотійно подолати вплив таких обставин: 1) жорстоке поводження з дитиною в сім'ї; 2) відсутність постійного місця роботи в працездатних членів сім'ї (особи); 3) відсутність житла, призначеного та придатного для проживання; 4) відбування покарання у виді обмеження волі, взяття під варту одного з членів сім'ї, насильство в сім'ї (зокрема щодо дитини); 5) тривала хвороба, встановлена інвалідність, уроджені вади фізичного та психічного розвитку, малозабезпеченість, безробіття одного з членів сім'ї, що негативно впливає на виконання батьківських обов'язків, призводить до неналежного утримання дитини та догляду за нею; 6) спосіб життя, внаслідок якого один із членів сім'ї частково або повністю не має здатності чи можливості самотійно піклуватися про особисте життя та брати участь у суспільному житті; 7) ухилення батьків від виконання обов'язків із виховання дитини; 8) відібрання у батьків дитини або позбавлення батьківських прав; 9) стихійне лихо; 10) дискримінація осіб або груп осіб [4, с. 31].

Основними формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування. Матеріальна допомога надається особам, що перебувають у складній життєвій ситуації, у вигляді грошової або натуральної допомоги: продуктів харчування, засобів санітарії й особистої гігієни, засобів догляду за дітьми, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності, палива, а також технічних і допоміжних засобів реабілітації.

Виходячи з аналізу норм Закону «Про соціальні послуги» та самої природи соціальних послуг, можна стверджувати, що Національна поліція не є основним суб'єктом їх надання, оскільки основною формою соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування, їх надають спеціально створені органи публічної влади, зокрема Міністерство соціальної політики України, Фонд соціального захисту інвалідів, соціальні

служби. Якщо ж проаналізувати види соціальних послуг, визначені законом, та зіставити їх із функціями поліції, то можна зробити висновок, що Національна поліція надає такі види соціальних послуг:

- юридичні – надання консультацій із питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо);

- інформаційні – надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги), розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги), поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги).

Таким чином, Національна поліція потенційно може надавати та надає такі види соціальних послуг:

- здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень, які перебувають у складних життєвих обставинах (здійснює моніторинг способу життя членів сім'ї, яка перебуває у складних життєвих ситуаціях, зокрема щодо витрачання коштів матеріальної не на вирішення складних життєвих обставин, а наприклад на придбання та розпивання членами сім'ї спиртних напоїв);

- уживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

- уживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе (бесіди з безпритульними людьми на предмет ідентифікації, причин і умов, за яких вони не мають можливості користуватися житлом та належними умовами проживання, виявлення неповнолітніх осіб, які схильні до бродяжництва, жебрацтва та передання їх відповідним соціальним органам та установам);

- у межах своєї компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

- сприяє забезпеченню правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості (надає допомогу особам, які постраждали в результаті надзвичайної ситуації техногенного, природного характеру, забезпечуючи схоронність та перевезення їх майна, надання тимчасового притулку, забезпечення питною водою та засобами харчування) разом з іншими органами та службами, залученими до ліквідації негативних наслідків;

- уживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі. Так, ст. 6 Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено, що до інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать уповноважені підрозділи органів Національної поліції України [5]. У разі виявлення насильства в сім'ї органи Національної поліції, реалізуючи соціальну функцію, взаємодіють із загальними службами підтримки постражда-

лих осіб до яких належать заклади, які надають допомогу постраждалим особам: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка), центри соціально-психологічної допомоги, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам. Загальні повноваження підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству визначено в ст. 10 Закону, одним із яких є інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися, що теж належить до соціальної функції поліції. Надання допомоги та захисту постраждалим особам поліцією здійснюється за такими напрямками: надання постраждалій особі інформації про її права та можливості реалізації зрозумілою їй мовою, через перекладача чи залучену третю особу, яка володіє мовою, зрозумілою для постраждалої особи, забезпечення постраждалим особам доступу до спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб та отримання соціальних послуг, які вони надають, надання тимчасового притулку для безпечного розміщення постраждалих осіб, особливо жінок із дітьми, забезпечення постраждалим особам доступу до правосуддя та інших механізмів юридичного захисту, зокрема шляхом надання безоплатної правової допомоги у порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну правову допомогу», утворення цілодобового безоплатного кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей для забезпечення невідкладного реагування вповноважених підрозділів органів Національної поліції України, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, визначених цим Законом, у разі насильства за ознакою статі, надання консультацій щодо насильства за ознакою статі абонентам анонімно або з належним урахуванням вимог конфіденційності та захисту персональних даних, надання кваліфікованих консультацій у разі вчинення насильства за ознакою статі з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом;

- уживає заходів щодо інформування громадськості про діяльність поліції та тих законних заходів, які здійснює поліція шляхом обмеження конституційних прав громадян (розміщуючи відповідну інформацію про діяльність поліції на рекламних платформах, буклетах), демонструючи соціальну роботу поліції шляхом поширення відеороликів, відеофільмів, серіалів про її роботу в інформаційному просторі (на телебаченні, в соціальних інформаційних мережах та ін.).

Слід зауважити, що більшість соціальних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції, знайшли своє нормативне закріплення. Так, наприклад, повноваження поліції щодо здійснення соціального патронажу до дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі, визначено в Законі «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [6], у ст. 1 якого визначено, що соціальний патронаж – це допомога звільненим особам шляхом здійснення комплексу правових, економічних, організаційних, психологічних, соціальних та інших заходів, зокрема надання послуг, спрямованих на соціальну адаптацію. Відповідно до ст. 20, до функцій поліції належить проведення перевірки прибуття звільненої особи до місця проживання в порядку, встановленому законодавством, та сприяння органам, які здійснюють соціальний патронаж цих осіб із метою захисту прав. Стосовно повноважень поліції щодо вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, то їх визначено в ст. 5 Закону «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи

для дітей» [7]. До них належать такі: розшукування дітей, що зникли; дітей, які залишили сім'ї; навчально-виховні заклади (бродяжать) та спеціальні установи для дітей; виявлення батьків або осіб, що їх замінюють, які ухиляються від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо створення належних умов для життя, навчання та виховання дітей; повернення до місця постійного проживання, навчання або направлення до спеціальних установ для дітей у термін, що становить не більше восьми годин із моменту виявлення дітей, яких було підкинуто, які заблукали, залишили сім'ю чи навчально-виховні заклади; викликаті дітей, батьків (усиновителів), опікунів (піклувальників), а також інших осіб у справах та інших матеріалах про правопорушення. У разі ухилення без поважних причин від явки за викликом варто піддавати їх приводу, відвідання правопорушників, що не досягли 18 років, за місцем їх проживання, навчання, роботи, проводити бесіди з ними, батьками (усиновителями) або опікунами (піклувальниками). Водночас більшість цих правових актів не забезпечують реалізації соціально-обслуговувальної функції поліції, є застарілими, визначають лише загальні засади діяльності поліції, не регулюючи при цьому процедури такої діяльності.

Що стосується сервісних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції, то ця система більш менш нормативно визначеною. Так, Постановою КМУ від 04.06.2007 р. № 795 «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання» визначено перелік платних послуг, які надаються безпосередньо підрозділами Національної поліції, зокрема до них належать: 1) видача дозволів на придбання і перевезення вогнепальної зброї, боєприпасів, інших предметів, на які поширюється дозвольна система фізичним та юридичним особам; 2) видача дозволів на зберігання і носіння (реєстрація, перереєстрація) нагородної зброї, мисливської, холодної, пневматичної зброї, інших предметів, на які поширюється дозвольна система; 3) переоформлення зброї за місцем її обліку з одного власника на іншого; 4) видача дозволу (оформлення документів) на відкриття та функціонування об'єктів дозвольної системи, що працюють із вибуховими матеріалами, піротехнічних майстерень та інших об'єктів відповідно до Положення про дозвольну систему, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 р. № 576; 5) видача дублікатів документів

дозвольного характеру, у разі їх втрати або пошкодження; 6) видача ліцензії на виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с, на виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивою та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та продаж надання послуг з охорони власності та громадян, на провадження діяльності, пов'язаної з виробництвом, торгівлею піротехнічними засобами, на провадження діяльності, пов'язаної з наданням послуг стрільбищами невійськового призначення та функціонування мисливських стендів; 7) переоформлення ліцензії, видача дублікату ліцензії, видача копії ліцензії; 8) оформлення та видача дозволу на перевезення надгабаритних, великогазових вантажів та документів щодо погодження маршрутів дорожнього перевезення небезпечних вантажів [8]. Наразі, не вдаючись до аналізу правових підстав та порядку надання сервісних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції, слід зазначити, що, на відміну від соціальних послуг, які входять у коло основних функцій поліції і здійснюються на безоплатній основі, сервісні послуги надаються в порядку надання платних адміністративних послуг, однак надаються не з метою отримання прибутку, а задля компенсації витрат на залучення поліцейських та ресурсів поліції для забезпечення певного сервісу, наприклад, супроводження поліцейськими автомобілями переміщення автодорогами великогабаритних вантажів.

Висновки. Ураховуючи вищеописане, слід зазначити, що під соціальними послугами, які надаються підрозділами Національної поліції, слід визнати комплекс превентивних та постпревентивних заходів, які надаються поліцією з метою недопущення порушення соціальних прав громадян, надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які потребують отримання від поліцейського правової допомоги або перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати. Під сервісними послугами поліції слід розуміти комплекс адміністративних послуг, які здійснюються, як правило, на платних засадах за сприяння кадрового, ресурсного, інформаційного забезпечення поліції з метою реалізації законних прав і свобод громадян та юридичних осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 358
3. Понікаров В.Д., Топоркова М.М. Пенсійне та соціальне забезпечення: Підручник. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. 400 с.
4. Попова С.М., Попова Л.М. Особливості надання соціальних послуг в Україні. *Європейські перспективи*. № 10. 2014. С. 29–36.
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
6. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 р. № 3160-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 380.
7. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 6. Ст. 35.
8. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання: Постанова КМУ від 04.06.2007 р. № 795. *Офіційний вісник України* від 18.06.2007. № 42. Стор. 69. Ст. 1671.